

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

זמני השבת

כניסה	יציאה	ר"ת
16:33	17:24	17:58
גיליון 243		

שמות-תשפ"ד

גלות והגאולה

בסימנא טבא אנו פותחים את חומש שמות, בספר זה מתחילה להתממש גזירת הקב"ה של ועבדום ועינום ארבע מאות שנה.

גלות מצרים היא גלות הדעת, זה דור דעה שתיקן בחינת הדעת. עם ישראל אמורים לעבור ארבע גלויות: בבל, פרס ומדי, יוון ואדום, כנגד ארבע אותיות שם 'הויה' וגלות מצרים היא כנגד קוצו של ה-י, בחינה נעלמת וגבוהה ומשמע שזו הגלות הכי משמעותית וקשה ודור המדבר עושים את עבודת הברור הקשה ביותר.

אומר **הפרי עץ חיים**: בתורה מופיעים ארבע נהרות כנגד ארבע אותיות הויה וכנגדם יש ארבע שמות בקלי. כשגלו הנשמות, עיקר הניצוצות הלכו לארבע הנהרות היוצאים בקלי לכן הוצרכו כל ישראל להיות גולים באלו הארבעה, כי כפי בחינתם, כל אדם ואדם כפי שורש הנשמות כך יוכל לברר ולהוציא משם (כל ישראל נמצאים בארבע הגלויות ולכל אחד יש מה לתקן), אומנם בשאר שבעים אומות, יש מהם שלא ניטל מהם בחינה אחת (יש מדינות עם ניצוצות מועטים ולא צריך רבים מישראל לבררם). וגם לטעם זה גלו למצרים תחילה כי הוא ראשון מארבע נהרות כי סדר הגלות כך הוא, כי מתחילה הקדושה להיכנס מהראש. שהקדושה מתחילה להיכנס היא פוגשת תחילה את הקוץ של ה-י וזו גלות מצרים. לכן כאשר נכנסה השכינה ברגלים זו התגברות החיצוניים. הקלי מתחזק כיוון שהוא מרגיש שהקדושה מגיע ואוחזת במקומם והם עומדים לעבור מן העולם ולכן 'משתוללים' ומתגברים. ענינו הרואות, אנשים הגיעו למדרגות כ"כ נמוכות ועוד אנשים שקוראים לעצמם יראי שמיים.

אך עד רבה כיוון שהשתלמו הרגליים להתברר, בילע המוות לנצח (אל לנו להילחץ שמתגבר הקלי, שדומה הוא לנר שלפני שנכבה מתגבר ואז נכבה) אומנם לטעם זה תראה כי אין לך שום גלות שלא היה מעלה וגדולה להם (לאן שגלו ישראל אותה אומה התעצמה) כי שגלו למצרים היו מולכים בכל העולם, כי השכינה גלתה לשם וכך עם יוון ובבל וכו'. ועיקר החיות מושכת לשם ושאר הארצות טפלות להם ולכן בצאת ישראל ממצרים, אחר כך, נשארה ממלכה שפלה (כך לכל האומות, אפילו ברית המועצות של היום).

אם גלות מצרים היא קוצו של י, כל הברורים הטולטל על דור המדבר וזה מה שראה דניאל בחלום נבוכדנצר. הוא ראה צלם שראשו מזהב- כנגד גלות בבל ששלטה בכל העולם. חזה וידיים מכסף- כנגד גלות מדי ופרס. בטן וירכיים מנחושת- כנגד גלות יוון. שוקיים מברזל- גלות אדום (הגלות שלנו) ובכף הרגל ראה חלק מברזל וחלק מחרס וכמו שחרס מתפורר והופך לעפר, כך כוח הקלי יתפורר ויעלם לנצח ולא תהיה יותר טומאה.

אומר **המגלה עמוקות**: יוגם ערב רב עלה איתם- רב בגימטרייה 202 ודור המדבר ביררו 202 ניצוצות מתוך 288 (רפ"ח ניצוצים) ולא היה דור ראוי מהם לתקן כפי שהם תיקנו. וסיבת הדבר לפי שכל הגלויות היו בחינה תחתונה מגלות מצרים (מהראש יורד לרגליים). על כן התיקון שבא מהם הוא פחות מערך התיקון שזכו לו בגלות במצרים.

מכאן נבין מדוע התורה מספרת ומאריכה כ"כ בגלות מצרים, כי יש מסר. התכלית של האדם לברר ולתקן! הדור שלנו נמצא באות ה' האחרונה של שם הויה (העבודה הקלה ביותר). אומר **האר"י**, הימים הללו מסוגלים לתקן כיוון שבפרשות הללו אנו מתעסקים בקוצו של י, בחינה הכי גבוהה וכמו שבמצרים ביררו במקום גבוה, כך מתעוררת אותה הארה בימים אלו ואסור לאדם לתת לימים אלו לחמוק לו בין הידיים. לא יתכן שלא יעשה תענית דיבור ואכילה, תהילים וכיו' אדם יכול להציל את עצמו בימים אלו.

בפרשה הקב"ה אומר למשה לך תגאל את ישראל ומשה מעלה שלושה קשיים לפני הקב"ה: ראשית אומר משה: מי אנוכי שאלך אל פרעה? ואוציא את ישראל ממצרים? אומר **רש"י**: איזו זכות יש לישראל שיעשו להם ניסים? שנית, אומר משה אם ישאלו אותי מה שמו מה אומר להם? מי זה אותו השם שבאת בשמו? טענה שלישית, והם לא יאמינו לי. ולבסוף מתווכח משה עם הקב"ה שבעה ימים שלא ללכת לגאול את ישראל.

כנגד כל טענה של משה, משיב לו הקב"ה, אבל תחילה נשאל כיצד משה אומר מי אנוכי? ממתית משה דוחה את המצוות? משה מקיים את המצוות מיד, עליו נאמר ויגבה ליבו בדרכי השם' וממנו למדו רבותינו שחכם לב ייקח מצוות. שכאשר היו כולם עסוקים בבזיה במצרים, היה משה עוסק בעצמות יוסף. אם כן, מדוע משה מתחמק? הדבר לא מתאים לו. אחרון יודעים שיש פעמים שאנו חושבים לקיים מצווה ולא ברור אם זו מצווה או עבירה, אבל כאן יש ציווי של הקב"ה, ומדוע משה מתחמק?

על טענתו השנייה של משה, משיב הקב"ה: תגיד להם 'אהיה אשר אהיה'. אומר **התנחומא** (שמות, כ): "אמר לו: משה, שמי אתה מבקש לידע. לפי מעשי אני נקרא. כשאתה את הנביות, אני נקרא אלהים. וכשאתה עושה נקמה בן-שעים, אני נקרא צבאות. וכשאתה תולך על חטאי של אדם, אני נקרא אל שדי. וכשאתה יושב בחדר רחמים, אני נקרא רחום, שמי הוא לפי מעשי".

אומר **הרמב"ן**: אהיה אשר אהיה- כפי שאתה מתנהג איתי, כך אני מתנהג איתך. אם פותחים ידיהם ועושים צדקה אף אני אפתח ידי שנאמר "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב" ואם אינם פותחים ידיהם "יעצור במים ויבשו". ונמצא שהרמב"ן מבאר בדומה לתנחומא, הקב"ה הוא מראה של התנהגותנו.

שם 'אהיה' מוגדר כמציאות השם בעולם ולא את זה ביקש משה, ולמה משיב לו כך? ויתר על כך, אומר **הפרקי דר' אליעזר**: אמר משה לפני הקב"ה, הודיעני שמך הגדול והקדוש שאקראך ותעניני והודיעו שנאמר: אהיה אשר אהיה וראו העליונים שמסר הקב"ה סוד שם המפורש וענו ברוך אתה השם חן הודעת. לפי זה, גילה השם למשה שם המפורש וכך מבאר גם אור החיים הקדוש. וזה לא מובן, היתכן שיגלה עכשיו משה לכל העולם את השם המפורש? נמצא שלפי התנחומא והרמב"ן, מדובר במציאות השם בעולם ולא שייך לומר זאת לישראל ולפי פרקי דר' אליעזר, כלל לא מתאים להגיד להם שם המפורש. אם כן איזו מן תשובה עונה הקב"ה למשה?

כנגד טענתו השלישית של משה, על כך שלא יאמינו לו, נתן לו הקב"ה שלוש אותות. המטה שיהפוך לנחש, ידו תהפוך מצורעת, ומוסיף: "והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולא ישמעו לקולך ולקחתי ממני היאר ונשפתי היבשה והיו המים אשר תתחם מן היאר והיו לדם ביבשת". וצריך להבין מה העניין, הרי אם לא האמינו בשני האותות הראשונים, גם לשלישי לא יאמינו ואם יאמינו, יעשו זאת כבר בשניים הראשונים. וצריך להבין מה מיוחד באות השלישי.

ננייב את הדברים: משה רבינו מגיע לעשות את האותות ואומר לו השם: "ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואתה תאמר אליו יהוה אלהי העבריים נקרה עלינו ונעשה לך נס ונראה כי אתה לא תאמר לנו ל'יהוה אלהינו'. אומר **רש"י**: ושמעו לקולך- מאליהם. כיוון שתאמר לשון 'פקוד יפקוד אלוקים אתכם' ישמעו לקולך, שסימן זה מסור להם מיעקב ויוסף שבלשון זה הם נגאלים. יעקב אמר כי אלוקים פקוד יפקוד אתכם ויוסף אמר להם, פקוד יפקוד אלוקים אתכם.

הרמב"ן מיד מקשה על רש"י: היכן ראינו שיעקב אמר פקוד יפקוד? רק יוסף אמר זאת! ומתיר, כי אם יוסף השתמש בלשון כפולה של פקוד יפקוד, בהכרח שהוא שמע זאת מיעקב אחרת למה לו לכפול?

אומר **המדורש רבה**: פקוד פקדתי- מסורת בידם מיוסף שבלשון זה גואלם, לך אמור להם הסימן ומייד ישמעו לקולך. שמסורת גאולה בידם, שכל גואל שיאמר פקידה כפולה, גואל אמת הוא. כאן שואל הרמב"ן, אם יש סוג של קוד שניתן לומר, אולי משה שמע קוד זה ואומר מעצמו. איך ניתן לדעת שיש כאן משהו מיוחד, הרי כל מי שמעו על זה יכול לומר פקוד יפקוד. מתיר הרמב"ן: וודאי שלוקנים שבעם הייתה קבלה בידם שהקב"ה לא יאפשר לאף אדם לומר מילים אלו אם אינו הגואל האמיתי. בעומק אומר הקב"ה, אני אחראי לגלות זו, כיוון שאמיתי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ולכן לא אתן לאף אחד לשבש זאת. לרמב"ן לא נוח עם התירוץ הזה, כיוון שסוף סוף יש בחירה לאדם ואם ירצה, יכול לבוא ולומר ולכן מתיר תירוץ נוסף: בן 12 שנים נתלש משה מבית אביו (עמרם), מדוע? כי אם היה גדל בבית אביו והיה אומר לישראל את הסימן, לא היו מאמינים לו והיו אומרים אביו מסר לו ולכן נתלש מבית אביו.

מדוע נתלש בגיל 12? משה עתיד לגדולות וכבר בקטנות היה בעל השגות אדירות, אבל הוא עדיין ילד ועמרים לא ייקח סיכון לגלות לו סוד זה. בעצם אומר הקב"ה למשה יש כאן שתי תשובות. אחת, לכל ישראל בכללות- אהיה ותבטחו בי בלי לשאול שאלות, גם כשאומר לכם ליבו את אלוקי מצרים, אז אתם נגאלים. כך יהיה גם בגאולה האחרונה, מי שלא ילך עם הקב"ה עד הסוף לא ינגאל. באות השלישי אומר הקב"ה למשה קח מים מהיאור ויהפכו לדם. היאור הוא אלוקי מצרים וכך מוכיח משה לישראל כי אין אלוקות לפני השם וכל הכוחות הפועלים, אינם פועלים מכוח עצמם מאומה. אם כן, מדוע שיאמינו לאות השלישי? כי בזה יש מסר שהקב"ה מכניע את אלוקי מצרים ולכן שתי המכות הראשונות היו על היאור ופגעו באלוקי מצרים. היום האלוקות של מצרים זה מטוסים וטילים ונושאת מטוסים וכדו' ואדם שואל איך נתמודד? אומר הקב"ה, אם תלך איתי עד הסוף, תיגאל. אחרת, תהיה בבעיה.

אומר הקב"ה למשה, תגלה להם את המציאות שלי בעולם שאני הוא ולא אחר ואין עוד כוח בעולם מלבדו! וזו תשובה לכלל ישראל. אבל לזקנים שבנם, שקיבלו את מילת הקוד, 'פקוד יפקוד', גם להם צריך לתת מענה ולהם צריך לגלות את השם המפורש.

אומרת הגמרא בקידושין (עא.): "אמר רב יהודה אמר רב שם בן ארבעים ושנים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו וכל היודעו והזהיר בו והמשמר בו בטרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא". זה סוד 'פקוד יפקוד'. עמרם יודע שלא מוסרים סוד זה אלא לעניו וצנוע וכו' שכולם התקיימו במשה, אבל תנאי אחד לא התקיים בו, שיעמוד בחצי ימיו. שהרי משה באותה נקודת זמן היה בן 12 בלבד. משה נתלש מבית אביו ולבסוף מגיע לסנה ושם מגלה לו הקב"ה את אותו שם המפורש ועם שם זה הוא חוזר למצרים, אוסף את כל זקני ישראל ואומר להם את השם וכולם מיד שומעים בקולו.

לכלל עם ישראל שלא ניתן היה לגלות שם זה, היה צריך לענות בניסים ולחזק אותם ע"י האות השלישי שיבינו שאין יותר אלוהות וע"ז, אלא רק מציאות השם בעולם. עם מטען כזה צריך לצאת לגלות, גם היום! עלינו לדעת ולהאמין שלא משנה איזה צבא יעמוד מולנו, לקב"ה יש יכולת להעמיד מסכים ולהעלים את הכל. מי שיתלה עצמו ביכוחי ועוצם ידי, זו אלילות!

נשאר לנו לתרץ מדוע משה מתווכח עם הקב"ה ומתחמק מהציווי.

ראשית, וודאי לנו שהדבר נובע מענווה של משה, אך יש כאן עומק נוסף. כאשר משה מתווכח עם הקב"ה אומרת התורה: "וַיַּחַר אֵף יְהוָה בְּמִשְׁחָה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֹץ אֲחִידָה הֲלֹוֹי דְעַתִּי פִי דְבַר יְדְבַר הוּא וְגַם הַיְהוָה הוּא יִצָא לְקִרְיָאֵדָף וְיִשְׁמַח בְּלִבּוֹ". אומר רש"י: "ר' יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם וזה לא נאמר בו רושם, ולא מצינו שבו עונש ע"י אותו חרון (למשה). אמר לו רבי יוסי, אף בזו נאמר בו רושם. הלא אהרן אחיד הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתה אמורה לצאת ממך. מעתה, לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי" (מחליף השם תפקידים בין משה ואהרן ומאבד משה את הכהונה).

אומר המדרש: "ויאמר משה משה ויאמר הנני" - "הנני לכהונה והנני למלכות. אמר לו הקב"ה במקום עמודו של עולם אתה עומד. אברהם אמר הנני ואתה אומר הנני. ביקש משה שיעמדו ממנו כהנים ומלכים, אמר לו הקב"ה: אל תקרב הלום כלומר, לא יהיו בניך מקריבים שכבר מתוקנת הכהונה לאהרון. הלום- זה מלכות. אמר הקב"ה, כבר מתוקנת המלכות לדוד". כל זה קורה הרבה לפני חרון האף עליו דיברנו וקשה, הרי לפי הגמרא, משה נענש בגלל הוויכוח ולפי המדרש הדבר כבר נקבע לפני כן. אם כן כיצד ניישב את הסתירה?

תחילה נבין כי כל הוויכוח של משה עם הקב"ה הוא למטרה אחת והיא: שהקב"ה בעצמו יגאל את ישראל ולא ע"י שליח וממילא לאחר מכן לא תהיה עוד גלות לישראל ותהיה זו הגלות הראשונה והאחרונה. משה מנסה לפייס את הקב"ה בכדי שלא ללכת לגאול את ישראל, כי מבין משה שאם הוא אינו הולך, הקב"ה יאלץ לעשות זאת וע"י כך יחיש את הגאולה.

משה אומר, מי אנוכי כי אלך לפרעה? "אמר רק יהושע בן לוי, אמר משה לפני הקב"ה, כשירד יעקב למצרים, לא כך אמרת לו, אנוכי ארד עמך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה. ועכשיו אתה אומר לי, לך אשלחך לפרעה. לא אנוכי שאמרת לו ואנוכי אעלך גם עלה". משה טוען לפני השם, שלא היה דבר שאינו אמת חלילה.

כשאמרת ליעקב אנוכי ארד עמך, הכוונת אלי? וכי אנוכי שלי יכול להחליף את אנוכי שלך? לכן איני יכול להיכנס במילה זו ולכן תקיים את הבטחתך. משה טוען כך לפני השם ולא ראינו שהקב"ה משיב לו על כך. משה נלחם בכדי להמתיק את גלויות ישראל עוד לפני שנכנס לתפקיד המנהיג, הוא רואה את צרות ישראל ורוצה לדלג על הכל.

אומר הילקוט שמעוני: (עַתָּה לֵךְ וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֶשְׂרָךְ תְּדַבֵּר- הוֹרִיתִיךָ זֶה גִנְזֵי חֲכָמָה שְׂגִילָה לְמִשְׁחָה וְהִרְאִהוּ אֶת הָעֵתִיד לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא. כִּיּוּן שָׂרָא חֵיתוֹת סַנְהֵדְרִין יוֹשְׁבֵי דְוִדְרֵישׁ וְהִרְאִהוּ ר' עֲקִיבָא דִּוְרַשׁ כְּתָרֵי אוֹתִיוֹת, אָמַר אִין לִי עֵסֶק בְּשִׁלְחוֹת שֶׁל מְקוּם שְׁנֵאמַר: שֶׁלָּא נָא בִיד תְּשַׁלַּח.

נבין את עומק המדרש, מראה השם למשה דורו של ר' עקיבא שדרש כתרי אותיות. מיד אומר משה, תשלח ותגאל את ישראל ע"י ר' עקיבא וזה פלא, איך מתקשר ר' עקיבא לגלות מצרים?

מתרץ הדברי יואל: ר' עקיבא היה בדורו של בר כוכבא. כידוע לבר כוכבא היו כוחות על טבעיים והיה בלתי מובס! עליו דרשו 'דרך כוכב מיעקב'. ר' עקיבא כ"כ התפעל ממנו והפך להיות נושא הכלים שלו, כיוון שהיה בטוח שהוא מלך המשיח. לבסוף התברר שטעה ר' עקיבא, אבל כיצד טעה בו ר' עקיבא? הרי כתוב: 'רגלי חסידיו ישמרו', הקב"ה לא נותן שתצא תקלה תחת הצדיק. ר' עקיבא טעה טעות שורשית באחד משלוש עשרה עיקרים, דרש עליו פסוק וודאי ראה בו משהו אמיתי. אומרת הגמרא, שר' עקיבא חזר בו, שלמשיח מלבד הגדלות שתהיה לו, תהיה לו מדרגה שלא היתה באף אחד עד עצם היום הזה. משיח יריח את האדם בחטאו. ביקשו חכמי ישראל לבדוק את בר כוכבא אם יש לו היכולת להריח, זה לאחר שהבינו שיש בו את כל הדברים האחרים הדרושים ומשראו שאינו מריח, חזרו בהם ואיתם ר' עקיבא.

נחזור לשלב הראשון בו חושב ר' עקיבא שבר כוכבא הוא מלך המשיח, הקב"ה נתן כאן מקום לישראל לטעות ומבחינת ר' עקיבא זה מלך המשיח. הגיע מלכות אדום בבית שני (רומי) ובמקום שיתפייסו ישראל עם אדום, הם נלחמים בכל הכוח ומי דוחף אותם לכך? ר' עקיבא. הוא מבין שמשיח הגיע וניתן לדחוק את הקץ וזו תהיה גלות אחרונה (אדום זו גלות אחרונה). ר' עקיבא יודע שהוא מסכן את חיו והדבר אינו מפריע לו, הוא רוצה לקדם את המהלך. הגמרא בסנהדרין (צג) אומרת: מלך בר כוכבא שלוש וחצי שנים, אמר לחכמים אני משיח. אמר לו ר' יוחנן, עקיבא. יעלו עשבים בלחייך ועדיין אינו בא! (יש עוד זמן רב). לא כולם הסכימו עם ר' עקיבא אבל בכל זאת נתן השם מקום לטעות זו. מדוע? הם ניסו לדחוק את הקץ ולהילחם ברומי, אם היו עושים זאת ללא ר' עקיבא יתכן ולא היה נשאר מהם איש. כי כאשר דוחקים את הקץ, מסכנים את ישראל וכאן כוח תורתו של ר' עקיבא הגן עליהם. נמצא שבזכות הטעות של רק עקיבא, ניצל עם ישראל.

נמצא שר' עקיבא ביקש לדחוק הקץ וסיכן עצמו וכאשר רואה משה את ר' עקיבא, הוא אומר את אותה זכות אנו רוצים לעורר, זכות אותו צדיק שניסה להקל את הסבל מישראל. משה לא מבקש מהשם שיברא את נשמת ר' עקיבא, אלא לעורר את אותם רחמים על ישראל ושהקב"ה יגאל אותם.

אז אומנם המדרש לא אמר מה השיב הקב"ה למשה, אבל אנוכי אעלך גם עלה, זו וודאי בגאולה האחרונה! ולא יהיו עוד גלויות אחר כך.

משה הוא הכהן בגאולה האחרונה כמו שעלה במחשבה לפני השם בתחילה. אבל כיוון שאומר משה הנני מוכן למלכות וכהונה, אומר לו השם זה עדיין לא הזמן כיוון שלא התבררו עדיין כל הברורים. ההעברה לאהרון היא זמנית ועתידיה כהונה לחזור למשה רבינו.

אנחנו עמוק בתוך התהליך ושעון הגאולה של העולם מתקתק, הסימנים של הגאולה מראים שאנו בפעימה האחרונה וכל רגע זה יכול להתרחש. אנחנו לא צריכים להחיש את הגאולה, זה זמנה. עלינו להיות מוכנים, וכאשר יבוא משיח מה נגיד? יש לנו הזדמנו בימי השובביים לתקן את הניצוצות האחרונים, לקחת חלק בתיקון האות ה' האחרונה.

עלינו להתעורר ולהעיר את הסובבים, הגיע זמן גאולתכם! עלינו רק להאמין ולבטוח בו. דווקא ע"י צער וייסורים מתבררים הדברים. לא שאנו מאחלים ייסורים, אבל מי שידע לקבל אותם עליו, יזכה לתקן יותר מכולם. הצער של ישראל בימים אלו, זה תיקון גדול ואל לנו להישבר, נקבל את הדברים באמונה וביטחון.

לכולם יש צער על החילים שלנו, אבל הצער הזה זה הבירור האחרון. הקליף מתנבר ונובח בכל הכוח כי עוד רגע הוא נעלם. עלינו להחזיק חזק ולהאמין בהשם שבת לגאול אותנו.

